

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

Ը. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 10.

1850

ՄԱՅԻՍԻ 15.

Բ Ա Ր Ո Յ Ա Կ Ա Ն

ԱՇԽԱՐՀԱՌԻՏԱԿ

Գ.

Բարբարոս և Բարեբարոյ¹ :

Եթ թարբարոսութեան առաջն առնելն անհնար էր մարդկան . մեծութիւնը բռնութեան պատճառ կ'ըլլար , շատ հեղ կարծեցեալ իմաստութիւնն ալ ուժ կու տար անոր . անոր համար Եթ տուած այսպիսի բռնութեան դէմ ինչ պէս վերոյիշեալ տեսլեան հսկայաձև արձանին դէմ՝ պղտի քար մը հանեց , որ զարնելով կործանեց , մանրեց , ցրուեց այն տիեզերակալ արձանն և ինքը բոլոր աշխարհ տարածուեցաւ . այս ինքն է քրիստոսաբեր սիրոյն սուրբ կրօնքը : Եւանց քրիստոնէութեան անհնար է մարդու կատարեալ բարեբա-

րոյ , կատարեալ քաղաքավար ըլլալ : Թէ որ Եթոյ մեծ մասը բարբարոս է և Եւրոպա առաջ գնաց , ասոր համար է որ դեռ Եթիա այս լուսաբեր կրօնէն զուրկ է մնացեր . անոր համար այն սոսկալի Եթոսիղաններն , ()մարներն , Ղին կիզներն , Թիմուրներն հանեց : Բայց երբոր այս սուրբ կրօնքին սկզբունքը կը մոռցուի և կը թողուի՝ զարմանք չէ որ ամէն աշխարհի մէջ ալ մարդ նման կըրքերով՝ նման գործքեր ընէ . և Եւրոպայի մէջ ալ ամենէն ծաղկած ազգը ամենէն բարբարոս գործքեր ալ ընէ . և մէկ մ'ալ ելէ որ իր փառասիրութեամբը 14 տարուան մէջ 5 կամ 6 միլիոն մարդ ջարդէ , և ամբողջ տերու-

¹ Առջի հատուածը տես Օրագրիս նախընթաց թուոյն մէջ :

Թիւններ մէկ պզտի տան մը պէս կործանէ : Վափոլէոնի զանազան կատարելութեանցը և մտքին ճարտարութեանը վրայ և զանազան բարեաց ալ պատճառ ըլլալուն վրայ՝ տարակոյտ չկայ . բայց իրեն զխաւոր գործքն՝ որուն հետեանքները դեռ այսօր ալ ոմանց արեան արցունքի պատճառ են , արդեօք արդար իմաստասիրութեան առջև կըրնան ազատել զինքն առաջին կամ ամենէն լուսաւորեալ բարբարոս ըսուելէն , կը թողում որ տարակուսողք քննեն : Բայց մեզի անկարելի է այսպիսի աստուածաբեր կրօնքի լուսոյն մէջ ալ դեռ բարբարոսութիւններ տիրած տեսնալով՝ չկանչել աստուածախօս բերնին հետ , թէ Վոյս եկն յաշխարհ , և սիրեցին մարդիկ առաւել զխաւար . աշխարհս յիրաւի հիմա շատ լուսաւորեալ է , զի ջահեր շատ կան , լոյսը սփռած է ամէն կողմ , բայց երկնքին ամէն արեւներն ալ դեռ քիչ են կուրի մը , աչքը գոցողի մը , չնայողի մը համար :

Բայց չի կարծուի թէ խօսքերնիս միայն տիրապետաց համար է զանոնք օրինակ բերելու համար . այլ ինչպէս ազգի մը պատմութիւն պատմած ատեն սովորութիւն է անոր իշխողներուն պատմութիւնը պատմել և անկէջ զազգն ալ իմացնել , այսպէս իմանալու է բարբարոսութեան համար ալ . որ թէպէտ և մէկ կողմէն կը հալածուի քրիստոնէական կրօնքով , մէկալ դիէն դեռ պաշտպանութի կը գտնէ այն կրօնքին սկզբան գէմ զանազան պատճառներով : Բայն ազգը որ 100 տարիի չափ իր մեծ Վոլգովիկոսին օրէնս ի վեր աշխարհիս ամենաքաղաքավար ազգը սեպուելու պատիւն առեր էր , ինչպէս երկու տարուան մէջ աշխարհիս ամենէն բարբարոս ազգաց չորածներն ըրաւ , իրեն Վոլգովիկոսն ըսուած միջոցը . ով չգիտէր այն պատմութիւններն , ինչ գիպուածներ կան հոն որ ատենօք հիմակուան բարբարոս ազգերուն կը թուած սրտերուն պատմելու ըլլանք՝ փշաճար պիտի ըլլան : — Բնգ զիացուոց նրբութիւնը ամենուն յայտնի է . և սակայն դեռ ինչուան մօտ մեր

ատենները իրենց լեզուակից , օրինակից և խնամի ազգին հետ ինչ աչքով նայելնին և վարուելնին յիրաւի իրենց պատիւ պիտի չսեպեն ասկէ ետեւ : — Սպանիացիք Եւրոպական զարգացման սկզբնաւորութեան ատեն՝ կրնանք ըսել թէ առաջին ազգն էին զօրաւորութիւն և քաղաքավարութեամբ միատեղ . և սակայն նոր գտնուած Վերիկոյ մէջ ինչ անգըթութիւններ չըրին , որ այն բարբարոսներն ալ զարմացուցին : Ինչուան այս մեր դարս դեռ քաղաքավար և բարակ Եւրոպացին՝ ամօթ և անվայել չէր սեպեր իր եղբայրները երեսի սեռութեան համար՝ գերի բռնել և խողերու կամ կուլերու պէս փարախներու մէջ փակել , վաճառքի հանել , խաղաղանով գաւազանով քշել , ճակատին խարան զարնել , կուրծքերնին ծեծել շունչերնին փորձելու համար , մերկ հրապարակ հանել՝ առողջութիւնն քննելու համար , բուռ մը աղի գնով ծախել , պզտի անհոգութեան մը համար գաւազանի տակ կիսամեռ ընել , կամ սլաքով եզան պէս խթել . մէկ խօսքով իր ամէն անարգ զրաստէն ալ անարգադոյն սեպել զանիկայ՝ որ ոչ թէ միայն իրեն նման էր և իրեն քաղաքավարութեանց հասնելու բնութիւնը ունէր , հապա հասարակաց ստեղծող Եստուծոյ մը պատկերն էր : Սիայն դեռ ասկէ առջի դարուն մէջ չորս մեծ միլիոն գերի հանուած է Վերիկէէն՝ մարդագին հարստութիւն վաստակելու համար , և նոր երկիրները բանեցնելու պատճառաւ՝ զանոնք այն պանդխտաց ոսկորներովն սերմանելու : Ես այն ազգերն էին ընողները , որ կը դատապարտէին իրենց հայրերն՝ ծառաներնուն վրայ մահու իշխանութիւն ունենալուն համար : Եսօրուան օրս Եւրոպացիք մեզի կը սովորեցնեն թէ Վերիկէ եռապատիկ կամ քառապատիկ մեծ է քան զԵւրոպա . բայց բնակիչք քառապատիկ քիչ են քան զԵւրոպային ինչու չեն յիշեր հոն թէ այն ընդարձակ աշխարհին սակաւամարդութեան մէկ պատճառն ալ իրենք են եղած , ինչպէս

նաև Մերիկային, իրենց ամենէն բարեբարոյ կարծուած ատենսին: Բարեբաղդաբար հիմա այս ամենամեծալի և ամենաբարբարոս գործքը մեր քաղաքաւար ժողովրդոց զգուելի եղաւ. սակայն բոլորովին անհետ ըլլալուն դեռ կը տարակուսիմք. իսկ թէ որ անուամբ կամ յայտնապէս գերեաց վաճառք չըկայ, սակայն ցաւած սրտիւ չեմք կրնար անոր նման ուրիշ բարբարոսութիւններ ալ չտեսնել. ինչպէս են նոր Ուկրաինայի կղզեաց մէջ բարբարոսաց մենամարտութիւն ընել տալ զուարճութե տեսարանի համար, որ անտարակոյս բարբարոսագոյն սրտի մը զբօսանք ըսելու է և քիչ տարբեր մարգարեաց գազանութենէն, և սակայն աշխարհիս ամենէն բարակ ազգին աչքերուն հաճոյ է այս դժոխալի թատրը: Եւ որ նման, հինահարութիւններն ալ, մանաւանդ պատերազմի պատրուակաւ ծովովը բարբարոսութեան հաստ ճիւղերէն մէկն է. ինչպէս նաև գազանամարտութեան տեսարաններն որ տեղ տեղ կ'ըլլան. պժգալի մենամարտութիւնն՝ Լարոպային ամենէն յատուկ և խայտառակ ամբար, և որչափ որ լուսաւորութեան յարմար սեպուած՝ այնչափ ալ խաւարագոյն բարբարոսութիւնը: — Պատերազմը, որ յաւիտենական բարբարոսութիւն մըն է և մարդկային բռնութեան ամենէն մեծ նախատինքն, և թէ որ արգարութեան տեղ մ'ալ ունի, սակայն յայտնապէս անկէ ալ զուրկ են շատ պատերազմներ՝ որոնց պատճառը ամէնքը կ'իմանան թէ շահասիրութեան մը կամ նախանձու մը համար է. բարբարոս Միքիկոյ, Միոյ, Ուկրաինոյ բարեբարոյ Լարոպացոց վրայ տեսած քաղաքականութեան առջին նշաններն՝ շատ հեղ պատերազմներն եղած են: Եւ որչափ չեն զատուիր նոր նոր մահաժու և մահացան գործիքներու գիւտերը և կատարելագործութիւններն, զոր լուսաւորեալ բարեբարոյութիւնը չամենար անարուեստ աշխարհաց և բնակիրթ ժողովրդոց դէմ բանեցընելու: Եւ որչափ հետ գնելու է կրօնքի պա-

տերազմները և կռիւները, տեսակ տեսակ բռնաւորական արգելմունքները, հաւատոյ և ծիսից անխոհեմ հակառակութիւններն, անթիւ աւելորդապաշտութիւններն, աստղագիտութեան շոշորներն, տանջանաւոր մահներն կամ պատիժներն, սպանման և ատելութեան գործիքներն՝ իբրեւ պատուոյ նշան միշտ վրանին կրել նաև տաճարաց, եկեղեցեաց և ժողովրդոց մէջ. բաղդի խաղեր, ուղիղ բանին հակառակ դրոյ ծաւալմունքն, և այլն և այլն: Եւ ասոնց նման շատ բաներ, որոնցմէ ոմանք արժանի չէ յիշելն ալ. թէպէտ և յիշածնիս ալ կարեկցութեան համար յիշեցինք, և ոչ բամբասելու. ասոնք անանկ յայտնի և իբր անյաղթ կարծուած բաներ են՝ որ ամենուն ալ թողուած է գիտնալ: Եւ ահա ասոնք են որ զերկիրս միգով կը պաշարեն. ուր է կարծեցեալ լուսոյն ծաւալմունքը, ուր է այն ծաղկած, բարակ, քաղաքաւար Լարոպան. խաւարը զինքը աշխարհիս մէկալ մասերուն հետ կը հաւասարեցընէ. մանաւանդ, պէտք չէ ստեղծ, թէ որ դեռ շատ բանով քան զանոնք գերազանց է, շատ բանով ալ քան զանոնք մթադոյն բարբարոսագոյն ըրած է:

Բայց թերևս մէկն ըսէ. ուրեմն եւրոպական քաղաքաւարութիւնն աւելի կամ նոր բարբարոսութեանց պատճառ կ'ըլլայ, որով և փնասակար: Եւ ալ ասոր հակառակ կը հարցընեմ. լոյս աւելի փնասակար է թէ մեծութիւնը: — Եւ նենք թէ մեծութեղ մը բնակած մարդիկ կային. տեղը իրենց գործել տալու շատ պատճառներ կրնար տալ, բայց մեծին պատճառաւ անգործ կեցեր էին. երբեմն իրարու կը զարնուէին, երբեմն ալ սնուով կը կռուէին, երբեմն հանդարտ կը նստէին, մէկին ձեռքն որ բան մը ինկնար՝ երբեմն մէկալը կ'իմանար կը յափշտակէր, երբեմն իրարու կու տային կամ խարխալելով չորս դին կը դառնային ու խեղճ ապրուստ մը կը գրտնէին: Նոն շատ գործիքներ ալ կային կենաց դիւրութիւն տալու, բայց մեծ է, տեսնել չէր ըլլար, պէտք էր որ այն

խեղճ վիճակին մէջ մնային ուզէն չուզէն : Սէկ մ'ալ յանկարծ շող մը կը ծաթէ , տեղը կը լուսաւորի , ամէն բան կը տեսնուի , չարն ու բարին , ու ամէն գործքի միջոց և յաջողութիւն կ'ըլլայ : Հիմա ո՞րն է ընտրելի , լոյսն թէ մութն : ... Բայց կեցիր՝ նայինք ինչ կ'ընեն այս լուսաւորեալ մարդիկն . ոմանք մէկէն իրենց խեղճութիւնը ճանչնալով դարման կ'ընեն , իրենց պիտոյքն ալ կը հոգան , ուրիշի ալ օգտակար կ'ըլլան . հարկաւորէն վեր ալ դիւրութիւններ և վայելչութիւններ կը հնարեն , և երթալով կը բարձրանան անբանից մօտ վիճակէն : Բայց ոմանք ալ լուսոյն պատճառաւ իրենց առջի չարասրտութիւնը աւելի կը բանեցընեն , ուրիշի փնասելու միջոցներ դիւրաւ կը գտնեն . ոմանք զանազան գործիքներ կամ նիւթեր կ'առնուն չարեաց , ուրիշներուն տկարութիւնը տեսնելով՝ հարստահարելը իրաւունք մը կը սեպեն , առաջ որ պարզ իրենց մտքին ուժովը կը գործէին զգարը , հիմա գրով ալ մտքերնին զինած՝ ալ աւելի սաստիկ կը գործեն , և իրենց նմաններն ալ դիւրաւ ճանչնալով դիւրաւ ալ կը միաբանին : — Հիմա ինչ ըսենք , լոյսն աւելի փնասակար է , դառնա՞նք առաջին մութին : — Բաւ լիցի . վասն զի թէ որ նորէն մութը մանենք՝ հարկաւ ամէնքս ալ թշուառ և անբանից մօտ վիճակի մէջ պիտի մնանք . իսկ լուսոյն մէջ գտնէ ոմանք բարձրագոյն վիճակ մը կը վայլեն , և ուրիշի ալ կ'առաջնորդեն . մնացածներն ալ վայելչութիւն կարողութիւն ունին թէ որ ուզեն : Եւրեմն մութը միշտ թշուառութեան կամ բարբարոսութեան պատճառ է ըստ ինքեան ալ , իսկ լոյսն երջանկութեան և քաղաքավարութեան : Իսկ թէ որ ամէնքը այս բարեաց չեն հասնիր , նա մանաւանդ զլոյսն ալ մեծագոյն չարեաց կամ բարբարոսութեան միջոց կ'ընեն , լոյսն չէ անոնց պատճառ , հապա ո՞րն է :

Բնջի ըսածէս յայտնի երեցաւ՝ թէ մութն այսինքն բարոյական մութն՝ որ է սգիտութիւն՝ պատճառ է եղեր բարբարոսութեան բարբարոս ըսուած ազ-

գաց , նոյնն ալ մէկ պատճառն եղեր է նաեւ բարբարոսից բարբարոսութեցն ալ , որոնց մէջ թէպէտ և գիտութիւնք շատ ծաղկած են , բայց շատ ծաղկած ըսելը լաւ հասկընալու է ինչ ըսել է : Եւ է գիտութիւն մեծ չափով մը ճանչցուած է և կարելի ըրած է ճանչցուելու . բայց ոչ եթէ ամէնքն ալ այն պէս ճանչցեր են . ինչպէս ըսեմ թէ , քաղաք մը ճրագ չվառեն գիշերը , հապա միայն խարուկի բոցով աղօտ լոյս մը տեսնան . իսկ ուրիշ ծաղկած քաղաք մ'ալ պայծառ ջահեր վառած գիշերը ցորեկ կ'ընեն . բայց կան տուններ որ անճրագ անկանթեղ նստեր են . երկու տան բաժնողը պատ մըն է , բայց ինչ օգուտ որ իմ պայծառ ջահէս ամենեւին օգուտ մը չառնէր իմ դրացիս և մթան մէջ նստեր է : Բայց սակայն ինքն այս առաւելութիւնն ունի մէկալ քաղաքին բնակիչներէն՝ որ երբ ուզէ կրնայ քանի մը քայլ ընելով գալ և գտնել իր չափաւոր ճրագն վառելու լոյսը : Եւսպէս իմանալու է եւրոպական լուսաւորութիւնը . ուր իմաստուն և քաջ քաղաքավար մարդիկ շատ կան , բայց տգէտներ ալ պակաս չեն . իսկ կէս իմաստուն և կէս տգէտ ըսուածներն եւելօք շատ են , և ասոնք կը նմանին այն նոր լոյս տեսնող և չարաչար վարդիներուն , որոնք շատ բարբարոսութեանց պատճառ են : Երգ ազգի հետ բաղդատելով կ'ըսենք թէ աս անկէ իմաստուն կամ ծաղկած է , ըսել է որ մէկուն մէջ աւելի թուով կը գտնուին իմաստունք կամ իմաստութե միջոցներ , մէկսին մէջ պակաս . սակայն ամենուն մէջն ալ իմաստուններն որ բուն քաղաքավարք են՝ առանձին առանձին մարդիկ են . դեռ մէկ աշխարհք մը , մէկ գաւառ մը , մէկ քաղաք մը , մէկ թաղ մը չէ եղած , որուն բնակիչքը ընդհանուր իմաստուն ըսուին . ուրեմն մէկ տեղ մ'ալ չէ եղած որ ամէնքն ալ ընդհանրապէս քաղաքավար ըլլան : Իսկ որ սովորութեամբ թէքիքի քաղաք իմաստութեան կ'ըսենք , այն ալ մէջը անուանի դպրոց մը ունենալուն և երկելի գիտուններ հանելուն համար է ,

ոչ էթէ ժողովրդեան իմաստուն ըլլալուն համար . ապա թէ ոչ Փարիզ՝ որ նոր Լեռնի ըսուեցաւ՝ անկէ շատ վեր է , բայց ընդհանուր ժողովուրդը իմաստուն և բարեբարոյ ըսելը՝ կարծեմ շատ ծիծաղելի կ'ըլլայ նաև բնիկ Վաղղիացոց ալ , թէ որ քաղաքավարութիւնը շաղակրատութիւն ու ծեփծեփանք կամ շարաւիտիկ ու սերէժնի չհասկընանք , հապա հակառակն բարբարոսութեան :

Ուրեմն իմացուեցաւ որ բարբարոսութեան մէկ պատճառն է Տգիտութիւն , և անկէ է որ ամէն աշխարհք և նաև Եւրոպիոյ լուսոյ մէջ ալ թանձր թանձր նախապաշարմունքներ և աւելորդապաշտութիւններ կան :

Տգիտութեան ինքնամին է Ունակութիւն ըսուածն ալ՝ որ է հին սովորութիւն , որուն պաշտպանն է Լնքնասիրութիւն կամ մոլոր հայրենասիրութիւն , որով շատ թանձր և բարբարոսական սովորութիւններ կը թուած ծաղկած ազգաց մէջ ալ կան և կը մնան , և արգելք կ'ընեն բարեբարոյութե մտնելուն : Եւս բանս զգալի օրինակով ցըցուց Սպարտացոց իրենց հին օրէնսդիրը Լիկուրգոս , երկու շուն մեծցընելով մէկը վայրի տեղ մը , մէկալը տան մէջ . վերջը հետը բերաւ Սպարտացոց ժողովին մէջ , ու թողուց ազատ . ընտանին հոն գտած կերակուրներուն գնաց ուտելու , իսկ վայրենին մէկէն նապաստակի մը ետևէն ընկաւ : Եւսպէս կը գտնուին ժողովուրդը որ կը թուութեան ամէն միջոցներն ունին , բայց իրենց հին վարժութեամբը նապաստակներու որսը կը վերադասեն :

Ունակութեան պաշտպանն է ըսինք Լնքնասիրութիւնը կամ Լնքնահաւանութիւնը , որուն հետ մէկտեղ իմանանք Լարծիքն ալ . ու որ այս կրքերուս վրան ծանօթութիւն ունի , ամենևին չի տարակուսիր որ ամենէն ծաղկեալ և լուսապայծառ ազգաց մէջ ալ երբոր այս կրքերս կան՝ շատ անապատային և թանձրախաւար բարբարոսութիւններ պիտի գտուին : — Տգիտութիւնը կուրութիւն է մտաւոր աչաց . ունակու-

թիւնը՝ բլշակնութիւն է կամ վարագուրեալ աչք , իսկ ինքնահաւանութիւն և կարծիքն է շիրութիւն (շաշտութիւն) : Բայց գիտութիւնը՝ քանի որ ուսմունք կը հասկըցուի , թէ և ասկէ աւելի ալ ծաղկին՝ ինչպէս որ յոյս կայ , և ոչ միայն առանձնաւորաց մէջ այլ և ընդհանուր , զի այս իսկ է ծաղկիլ ըսելնիս , դեռ բաւական չեն զմարդիկ բարեբարոյ ընելու . ինչպէս շատ լաւ ըսաւ Լուքեան , թէ “Վիտութիւն հպարտացումն , այլ սէր շինէ” :

Ուրեմն ամենէն աւելի պակասութիւն և պատճառ բարբարոսութեան՝ է պակասութիւն բուն բարոյական լուսոյն , այսինքն է քրիստոնէական սուրբ կրօնից և վարուց . Վրիստոս Եսուած նորոգող մարդկային բնութեան՝ մէկ հատիկ ճշմարիտ կապ ճշմարիտ ընկերութեան դրաւ զընկերսիրութիւնը .

“Սիրեցէք զմիմեանս . Սիրեսցես զընկերքս իբրեւ զանձնքս” : Լնչուան որ այս օրէնքս , ինչպէս որ Վրիստոս կը սորվեցընէ և ոչ մարդասէր ըսուած փիլիսոփայք , չհաստատուի , չծաւալի , չտիրէ մարդկութեան մէջ , բարբարոսութիւնը յաւիտեան չի վերնար աշխարհէս , և ամենէն լուսաւոր և բարակ ազգաց մէջ ալ պիտի մնայ և զօրանայ չարաչար բարբարոսութիւնը : Թէ որ Եւրոպա հիմակուան ուսումնական վիճակին հետ՝ չունենար վարքի զեղծմունքն , հաւատքի պաղութիւն և այլ լանդակ վարդապետութիւններ անոր վրայ , և քրիստոնէական սէրը ճանչնար մարդկութեան կնիք և նպատակ , մանաւանդ թէ ըստ ճանաչմանն անոր դիմէր , թէ ինքն հիմա շատ աւելի բարեբարոյ կ'ըլլար , և թէ ուրիշ աշխարհաց ալ բարեբարոյութեան պատճառ : Ուրեմն ճշմարիտ կամ կատարելագոյն քաղաքավարը՝ ոչ մասնաւորապէս տէրութեանց մէջ , ոչ հարստութեան փայլմանց մէջ , ոչ գիտնոց ժողովարաններու մէջ , ոչ ճարտարապետութեան հրաշալեաց մէջ փնտուելու է , հապա այն ամէն տեղ՝ ուր որ քրիստոսաշնորհ լոյսը ազատ և սիրուն կը փայլի . մանաւանդ

Թէ ոչ տեղւոյ մէջ, հապա անձի վրայ փնտռելու է բարեբարոյն, և պէտք չէ տարակուսիլ որ շատ հեղ պղտի տնակներու մէջ, գեղերու, խղերու տակ ալ աւելի քաղաքավար մարդիկ կը գտուին. ինչպէս պալատներու, խորհրդանոցներու, ճեմարաններու մէջ աւելի գերադոյն բարբարոսներ. և Թէ աւելի քիչ բարբարոս է այն՝ որ իր ուղիղ բարոյականէն դուրս իր արուեստին վերաբերեալն և քանի մը գիտութիւն և օտար

բառ գիտէ, քան անիկա՝ որ վեցեակ մը լեզու գիտէ, 42 գիտութիւն, և ամէն աշխարհիս քաղաքավարութեան օրէնքները, և միայն իրեն կամ քանի մը անձին, ցեղի մը կամ մէկ ազգի մը, մէկ տէրութեան մը շահը փնտռելով՝ բիւրաւոր անձանց տեսակ տեսակ թշուառութեան, և բոլոր աշխարհիս քաղաքական բնակութիւնը շարժելու պատճառ կ'ըլլայ, կամ հասարակաց վարքը աւերելու, և միտքն մոլորցնելու:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆԱՍ ՏԵՂԵՌՈՒԹԻՒՆ

Ի հիւսիս Սայիսի՝

ՆԱԸԽԱՐ նրկուն դիւցափառի 'նքնակալութեան
Տարեալ լայի զաղէտ վտանգիս 'ի Հնդկաստան.
Ի տխրաճեմ հեռաստանեայն զիս 'ի յափանց
Սպանիացոց առեալ բարձին 'ի նաւս իւրեանց.
Յետ հրնգերեակ նժգեհս ամաց թողեալ ըզ)ար՝
Ինդ արեւուն զօտեաւ նաւեմ խրնդամտաբար,
Տեսից դարձեալ ըզ)ռանկաստան հէքս ես զինուոր
Ձեռն որդեկիս կափուսցէ զաչս իմ 'ի յանդորր:

Բարէ, գոչ նաւուղիդն, “ Հա՛ Սուրբ Հեղինէ ”, —
Իւ աստ ուրեմն դիւցազն այն 'ի վիշտս երկնէ:
Սրիժուցդ՝ ազնիւ Սպանիացիք, շիջցին աստ քէնք.
Նշովք 'ի շղթայս և 'ի դահիճս իւր չարանենդ:
Ոչ, ոչ է զնա հնար ինձ փրկել այսուհետեւ,
Օ ի ժամանակ փառօք մահուն՝ էանց զինեւ:
Տեսից դարձեալ ըզ)ռանկաստան հէքս ես զինուոր
Ձեռն որդեկիս կափուսցէ զաչս իմ 'ի յանդորր:

Ի քուն այժմիկ կացցէ արդեօք անյաղթն այն ուումը
Որ ըզգահոյս քսան կործանէրն միախումբ:
Իցէ դարձեալ Թէ յարուցեալ ահեղապէս
Բաղխեալ ճայթէր թաղաւորացն 'ի գլուխըս վէս: —
Ո՛հ ոչ, պարեմս վիմիս զամէն հատանէ յոյս:
Ոչ ևս արծուին դիցրն զաղտնեաց կայ հետախոյզ:
Տեսից դարձեալ ըզ)ռանկաստան հէքս ես զինուոր
Ձեռն որդեկիս կափուսցէ զաչս իմ 'ի յանդորր:

1 Օր մահուն նափուկնի:

2 Գլուխն Բարեյուսոյ: